

Rudolf U r b á n e k:

K činnosti

„Kruhu pro studium československých dějin vojenských“.

(Proneseno při ustavující schůzi „Kruhu“ dne 26. listopadu 1931.)

Mám-li při ustavení „Kruhu pro studium českoslov. dějin vojenských“ několika poznámkami naskizzovati, jak si pro nejbližší dobu představuji jeho činnost, musím vyjít z toho, co „Kruh“ převzal z hlavních úkolů Vědeckého ústavu vojenského (VÚV.). Víme z jeho poslední výroční zprávy, že i pan prezident republiky, shoduje se zajisté v tom i s veřejným míněním, vyslovil příležitostně přání, aby VÚV. vydal synthetické vyličení české historie vojenské. Pan prezident se tím dotkl věci, která již před tím byla předním článkem pracovního programu VÚV. A u našeho „Kruhu“ přirozeně, jakmile se počalo mluvit o jeho zřízení, musilo se toto „pium desiderium“ státi hlavní směrnicí. Bohužel však zatím a na delší ještě dobu i pro budoucnost může jít jen o směrnici, která určuje naše snahy i cesty, ale jejíž konkrétní cíl ještě nadlouho zůstane nedostížen. Je to v nutné souvislosti se stavem dosavadního badání v naší

historii vojenské, a to nejen, myslíme-li na ni jako na celek, nýbrž též, jde-li o její jednotlivá období. Ani zde a podle toho důsledně ani tam nejsme tak daleko, aby v krátké době i při nejlepší vůli bylo možno doufat, že vyjde dílo, které by svými vědeckými hodnotami bylo právo přísným požadavkům, které na ně musíme klásti.

Zdá se to podivným, uvážíme-li, že již Balbín svou statí „De militia veterum Bohemorum“, 13. to kapitolou 14. knihy „Miscellaneí“, která ovšem mohla vyjíti teprve v roce 1794, je v té věci předchůdcem, třeba předchůdcem, jenž, jako v jiných svých počinech, i zde jeví více dobré vůle než kritičnosti, jenž je více sběratelem než hodnotitelem; zdá se to zároveň podivným a neúměrným, vidíme-li, jaký význam přičítaly obrozené Čechy historii husitské, v níž oslňovala právě sláva válečnická. Jestliže vlastní vědecká historie vojenská u nás se právě začíná r. 1828 Palackého článkem „O válečném umění Čechů v XV. století“, může překvapovati, že teprve za 70 let, r. 1898, vychází Tomanovo „Husitské válečnictví“, jež se statečně, byť ne všude se zdarem, potýká s velikým úkolem, vyplývajícím z obecných českých sympatií k hnutí husitskému. Podobné opoždění, třebaže již vysvětlitelnější, najdeme i v jiné otázce, která od počátků obrození českou veřejnost mocně zajímala a která také patří v tuto souvislost: jsou to starší dějiny slovanské ve vztahu k vojenství. Po Šafaříkových „Slovanských starožitnostech“, které vyšly r. 1836—37, došlo teprve r. 1925 k Niederlovu vyličení slovanského vojenství způsobem, jakého si thema zaslouhovalo. Zde ovšem lze předpokládati i nepříznivé vlivy zásadního pojetí mírumilovné, „holubičí“ povahy slovanské, které vysvětlují, proč při všem zájmu o slovanství byl poměrně tak malý interes o vojenství slovanské.

Než ani tato dvě období české historie vojenské, která svým zpracováním dnes tak vynikají nad období jiná, nejsou zpracována tak, aby- chom mohli býti spokojeni. Probíráme se Niederlovými „Starožitnostmi“ a uvidíme, kolik otázek tu zůstává otevřeno, kolik řešení je za dosavadního nedostatku studií podrobnějších pouhým naznačením, které autor sám pokládá za dočasnou výpomoc. Za příklad toho může posloužiti otázka hradíšť, jichž jde v zemích slovanských do tisíců (jen v samotných Čechách jde o celá sta) a z nichž jen nepatrné části se dotekl výzkum opravdu vědecký. Svůj výčet jen hlavní literatury o nich provází Niederle resignovaným povzdechem: „A nelze toho napravit, poněvadž se nedostává času, sil a prostředků“. Sporné otázky, týkající se válečnictví husitského, jsou sice užšího rozsahu, nejsou však proto snazší. Leckde stojíme tu v samých počátcích; leckde je nejisto i ve věcech nejdůležitějších. I výklady Tomanovy jsou namnoze jen naznačením problémů, ať jde o otázky organizační nebo o otázky taktické, zvláště o starou obtíž, vyložiti obraty vozové hradby.

Poslední spis, zabývající se Žižkou, Pekařův, nevěnuje sice pozornost vlastnímu vojenství husitskému, přes to však dává tu podnět k pochybnostem, jejichž dosah je daleký. Mním tu zvláště Pekařův odpor proti tomu, že by známé vypravování Starých letopisů českých o tažení do Uher bylo ve spojitosti se Žižkou. Oč při tom jde, naznačuje přímo poznámka Pekařova, že líčení náleží již „do doby, kdy technika pohybů vozových ve vojenství byla vybudována k velké dokonalosti, kdy byla již naukou, opírající se o dlouhé zkušenosti“. Pekař z něho slyší již ohlas vojenského řádu Václava Vlčka z Čenova, tedy díla, které vzniklo až na samém konci 15. století. Tím se již uvádí v pochybnost nejen vyspělost bojování vozy

v době Žižkově a Žižkova na ní podstatná účast, nýbrž i vyspělost tohoto druhu boje z doby válek husitských vůbec, neboť pak by nemělo ani významu, že Pekař předtím spojuje vypravování to s tažením Šírotků až z r. 1431: toto místo ze Starých letopisů bylo by podle toho fikcí nějakého pozdějšího znalce vozové hradby, jenž svému výkladu hleděl dodati váhy jeho umělou lokalizací do doby Žižkovy. Třebas ještě nevyšly tiskem poznámky, které mají býti dotvrzujícím doprovodem této domněnky Pekařovy, a třebas proto je zatím předčasné činiti o tom závěry — přece pochybuji, že budeme nuceni se vzdáti tohoto dokladu pro válečnictví Žižkovo z první poloviny let dvacátých. I když tedy nemusíme ještě souvislost tohoto dokladu se samou osobou Žižkovou pokládati za ztracenou, je tento případ dobrou ukázkou toho, jak jsou obtížné tyto otázky a na jak kolísavé půdě stojíme při jejich řešení.

A je-li taková nejistota a fragmentárnost v poznání vojenství husitského i slovanského z doby starší, jak teprve nám je v obdobích ostatních, kde naše monografické zpracování je vůbec chatrnější a řidší, kde otázkám čistě vojenským se věnovalo méně zájmu a péče, ať jde o dobu přemyslovskou nebo o období habsburské před i po Bílé hoře. Výklady Novotného o době přemyslovské, stejně jako vypravování Rezkovo i jeho pokračovatelů o době pobělohorské, bude třeba doplniti právě po stránce vojenské. Jako podrobný rozbor kronik z doby husitské, zvláště kroniky nejznamenitější, kroniky Vavřince z Březové, nám podává neocenitelné příspěvky k lepšímu poznání válečnictví husitského, podobně bude i při době přemyslovské a lucemburské potřeba takové pečlivé analýsy kronik i listin po stránce vojenské, abychom vnikli v pravou povahu tehdejšího vojenství, ovšem s náležitým zřetelem i k pramenům cizím. Zároveň bude při tom třeba náležitě těžiti z pronikavého studia památek hmotných, mezi jiným i z důkladného poznání stavební techniky i detailů půdorysných při našich hradech a městech. Těmto odborně technickým otázkám bude nutno věnovati více času i práce než dříve. Vidíme to na případech nejbližších. Nejnovější vykopávky na hradě pražském i na Vyšehradě nám poskytují vítaných doplňků k matné jen představě, kterou jsme si činili na základě chudých textů pramenů písemných, a obohacení našich vědomostí bude míti vztah i k otázce opevnění hradskeho. A stejně bude i jinde, bude-li i tam naše heuristika po této stránce širší a pečlivější nežli dříve. Musíme při historii našich hradů i měst klásti si širší otázky technické, k nimž právě na základě zachovaných památek bude možno při užití zjemnělejších method badacích dostati i přesnější a úplnější odpovědi. Byly sice u nás i dříve v té příčině učiněny leckteré náběhy, jak se o tom můžeme přesvědčiti leckde v Sedláčkových „Hradech“ nebo v některých monografiích místopisných: avšak místo jen příležitostných poznámek musí v tom nastoupiti systematická důslednost a přesnost. U nás až dotud není díla, které by se jen poněkud dalo v methodické všestrannosti srovnati s Piperovou „Burgenkunde“, i když jsme si vědomi, že ani toto německé dílo již zcela nevyhoví novým požadavkům; pokud jde o studium městských půdorysů, může nám alespoň za zajímavou obdobu, třebas ne za vzor. sloužiti spis Ant. Höniga z r. 1921 „Deutscher Städtebau in Böhmen“ nebo starší spis Chr. Klaibera „Die Grundrissbildung der deutschen Stadt im Mittelalter“ (1912). Z naší literatury vědecké bych tu jako charakteristický počín uvedl článek Viktora Dvorského (v Musejníku 1916) „Poloha měst v Čechách“, mající cíle ovšem více rázu zeměpisného.

Zase tu jsme tedy, jako dříve již v případě Niederlově, kde šlo o hradiště, u hlediska památkového ve smyslu topografickém, a není pochyby, že stanovisko to, jsouc náležitě uplatňováno, vynese nám mezi jiným i pro hradební stavebnictví husitské větší zisky, nežli se až dotud stalo, ať již v případě tábořském, kde jde zvláště o monografii Karla Thira (z r. 1895) „Hradiště hory Tábor jako pevnost v minulosti“ a jistou měrou též o pozdější dílo téhož autora z r. 1920 „Staré domy a rodiny tábořské“, anebo ať máme na mysli otázku husitských kostelíků na Slovensku, projednávanou kdysi r. 1901 od Jana Kouby (ve sborníku „Slovensko“) a po něm od Emila Edgara (v revui „Naše Slovensko“ III.) ve smyslu, který je naznačen již titulem článku: „Domnělé husitské kostely na Slovensku“.

Doba novější, z níž kromě památek samých bylo zachováno i více pramenů písemných, po případě již i plány a rozpočty, podává historikovi vojenskému po stránce stavební s dostatek příležitosti, aby nám představil úplnější a podrobnější obraz nových pevností, jaké u nás zvláště vznikaly po válce 30leté i pak v době tereziánské. Na toto thema, které je ovšem jen příkladem z nové české historie vojenské, pokračující i po převratu bělohorském, a jejíž bohatství nás mezi jinými i zaujme v Pekařových „Českých katastrech“ — narazil teď v publikaci nám blízké, ve Zprávách Vojenského archivu a Musea ČSR. 1928 kapitán Swieteczky ve svém náčrtu „Z vojenských dějin staré Prahy“. Zde přirozeně se autor ve svých drobných kapitolkách dotkl i jiných stránek vojenskosti pražského ze století 17. a 18. Při té příležitosti mně, prosím, dovozte metodickou poznámku, kterou pokládám za nikoli bezvýznamnou! Týká se methodické, nikoli věcné stránky nejen této, nýbrž i některých jiných prací, které vyšly týmž nákladem z pera historických odborníků-důstojníků, a doufám, že mně stesk ten nebude vykládán ve zlé jako nějaký projev osobní. Co v těchto pracích jako historik bolestně pohřešuji, je citace dokladů, na nichž autoři své líčení zakládají. Je to opominutí, které znemožňuje, aby si čtenář mohl jejich výklad skontrolovati, a které tím zaslужnou jinak práci ochuzuje. Také nesmíme zapomenouti, že vojenské, taktické stanovisko se tím účinněji uplatní, založí-li se nové zhodnocení nikoliv jen na staré literatuře, po případě i na výkladech rázu spíše populárního nebo dokonce na nejbližších příručkách, nýbrž na pramenech vlastních. Ty pod očima odborného znalce jako by prohlédly, jasněji a určitěji!

Co jsem tu naznačil o jedné, stavební stránce naší historie vojenské a co je více nežli dostatečným svědectvím, kolik práce užitečné a významné zbývá vykonati jen v tomto výseku a kolik otázek nových a směrodatných zde čeká na odborníka, jenž má oči otevřené a jenž se nebojí vstoupiti na cesty nové, ještě ne příliš užívané — to platí i o jiných otázkách historie vojenské, hledících více k památkám věcným. Abych ještě jeden příklad uvedl, jenž patří v tuto, více technickou sféru, připomenu jen skupinu, ne sice novou, však neobyčejně vydatnou, užije-li se při ní k oživenému zjištění a charakterisování památek jemné srovnávací metody: jsou to zbraně, a kolik se tu dá vytěžiti trpělivě a obezřelě analýsi širokého rozhledu, je patrné ze studie Ant. Matějčka (ve Věst. Č. Akad. 1916) „Zbraň sv. Václava a meč svatoštěpánský“, za níž se k tématu vrátil po 13 letech J. Schránil (v I. svazku „Sborníku Pekařova“, 1930): „Několik poznámek o původu a stáří meče svatováclavského a svatoštěpánského“. Jak by bylo vhod, kdyby se někdo podobným způ-

sobem ujal thematu někdy Koulova (z r. 1898) „Vývoj českých pušek od dob husitských!“

Vrátíme-li se k meritu věci, od něhož jsem vyšel, a vidíme-li, jak i zpracování jednotlivých období české historie vojenské je jen zlomkovité a neúplné a jak ještě i hlavní otázky čekají na hlubší a pronikavější řešení — uznáme zajisté za důvodné, co jsem řekl hned na počátku, že totiž by bylo zatím předčasné pokoušeti se již nyní o větší synthetické dílo celkové. Dnes třeba se jen spokojiti s přehledným náčrtem celkového vývoje, jako tento charakter měly a mají všechny dosavadní pokusy, které se českou historií vojenskou zabývaly jako celkem. Jmenuji tu za příklad: Friedberga-Mirohorského v Ottově Slovníku naučném (na počátku let 90. století 19.) a zvláště spisek Jana Kaprase „Z dějin českého zřízení vojenského“ (r. 1922). V tom smyslu, předbíhaje poněkud, pokládal bych za vhodné i včasné, kdyby bylo možno našemu „Kruhu“ během času uspořádati volnou serii přednášek o jednotlivých stadiích naší historie vojenské, v nichž by odborníci-přednášeči ani se tak nesnažili dogmaticky podati soubor všech výsledků nového badání, jako spíše v jejich rámci kriticky naznačiti otázky, kterými by se měla v tom kterém období česká historie vojenská zabývat, aby tak byl patrný nejbližší vědecký program budoucnosti. Jak patrně, celková, vyrovnaná vědecká synthesa české minulosti vojenské je zatím jen ideálním cílem, k němuž míříme a jehož se nevzdáváme, i když v jeho brzké dosažení zatím nevěříme. Jako všude, je i tu třeba času k dozrání historického badání, k naplnění velikého slibu.

Za tohoto stavu věcí je těžko říci, čeho se nejdříve chopiti, jaký konkrétní program pracovní si vytknouti. Nemá-li to býti jen program papírový, pouhá dekorace, která jen parádě při slavnostních příležitostech, avšak v obyčejný, všední den ustupuje do pozadí — musí se při tom především přihlížeti k osobní stránce. Tedy hlavně záleží na tom, aby tu byli schopní jednotlivci, ochotní pracovati, a těm pak „Kruh“ ovšem může svými prostředky finančními i organizačními usnadňovati práci i buditi o ni zájem veřejnosti i šířiti její znalost v širších kruzích. V některých případech bude „Kruhu“ možno i působiti po stránce věcné svými podněty. Dovolte mně i o tom několik poznámek! A při tom promiňte, nebudou-li vám to nikterak novinky, nýbrž jen náměty k případné konkrétnější diskusi!

Máme-li pro určitá témata pracovníky, tu si lze představit pomoc „Kruhu“ nejprve finančně, peněžitými podporami: na ty ovšem není přímo v našem organizačním řádě pomýšleno, ale mohli bychom je v případech důležitých a potřebných bez násilného výkladu řádu uvést v obdobu se soutěžemi, o nichž je již ovšem v řádě našem příslušný článek. Tu by mohlo jíti zvláště o podporu na nutné studijní cesty. To však bude záviseti na prostředcích, které nám budou k dispozici, a tu se za nynější hospodářské miserie obávám, že po té stránce mnoho dělati nebudeme moci.

Jinak „Kruh“ bude svým členům, vědecky pracujícím, moci posloužiti vhodným opatřením své knihovny odborné i styků s knihovnami příbuznými a pak též náležitým zpracováním odborné bibliografie. Pokud jde o pomůcky literární, staralo se již MNO. samo, aby byl pořízen ze všech knihoven, které spadají v jeho pravomoc, nejen soupis všech jejich periodik, nýbrž i katalog všech jejich knih, aby tak byl zjednáán jak přehled, co tu již je, tak aby se mohl zařídit vhodný a praktický plán nákupu, jímž by se předešlo zbytečnému nakupování několika exemplářů

vzácných a drahých knih. Jde tu především o knihovnu samého MNO., dále o knihovny VÚV., Památníku Osvobození, potom o knihovnu Voj. Musea a jiných vojenských ústavů.

V jakém stavu otázka dnes je, nevím. Tento generální katalog odborné literatury má, tuším, býti v MNO. Tam by nám ovšem k okamžitým denním potřebám byl málo platný. Budeme patrně musít se postavit v té věci na vlastní nohy a vyjít z vlastního základu, z knihovny VÚV. a opatřit si náležitý přehled její vojenské literatury historické a doplnit její soupisem knih z knihoven ostatních, o nichž víme, že s nimi styk vypůjčovací nebude činiti potíží. A na tom základě si pořídíme co nejdříve soupis desiderat, která bychom pak postupem času a podle finančních prostředků nakupovali. Rozumí se, že by sem musil býti pojat soupis hlavních kusů (příruček i základních děl) literatury i ze všech těch odborů naukových, která jsou historií vojenské vědami pomocnými a o nichž se tu nebudu dále zmiňovati. Snad by se hodilo připravit k tomu účelu zvláštní „Knihu přání“, kam by interestenti zapisovali návrhy knih ke koupi a kam by ostatně mohli podávati i během času, v mezidobích mezi schůzemi podněty a návrhy, aby po případě výbor mohl podle nich učiniti včasné dispoice. Myslil bych pak též, že by se zájmu interestentů mohlo dobře vycházeti vstříc i tím, kdyby novinky z literatury, právě opatřené, se nechávaly nějaký čas (2—3 měsíce) k prohlídce u knihovníka v jeho úředních hodinách, jenž by jejich seznam vyvěšoval na černé tabuli.

Nemohu než chváliti návrh presidenta Čermáka, aby se podrobným rejstříkem zpracoval obsah vojenských odborných revuí, kterýž návrh je již ze značné části splněn. Týž úkol by čekal nás, aby byl zpracován nejen rejstřík podle autorů, nýbrž i rejstřík věcný vši naší starší literatury, z knih i časopisů o vojenské historií. Prospěch z toho by zajisté vyvážil velikou námahu s tím spojenou, jak se o tom každý interestent může přesvědčiti ve zdejší městském archivu, kde takový věcný rejstřík je a v něm se soustavně pokračuje stále dále. K tomu by bylo ovšem třeba najmouti zvláštní pomocnou sílu, snad nějakého posluchače historie, jenž by byl podle času příslušně honorován. Rozumí se, že bychom literaturu odbornou nejen registrovali, nýbrž po případě, pokud by některá kniha nebo mapa nebyla v knihovně naší nebo v knihovnách zdejších, bychom ji pro interestenta i odjinud z ciziny vypůjčili, podle okolností, na naše útraty nebo na jeho.

Abychom mezi odborným pracovníkem a veřejností zjednali žádoucí souvislost a abychom výsledkům jeho práce tak opatřili příslušnou resonanci, k tomu nám poslouží publikace tiskem a pak přednášky. Nebyl bych pro to, abychom za nynější miserie mysleli hned na nějaký časopis nebo alespoň na tištěné zprávy, ježto nám zatím v té věci dobrou službu svými tiskovými prostředky udělá „Památník Osvobození“. Tam najdeme místo pro první čas, a snad na dlouho, s texty nebo s výtahy přednášek, konaných v „Kruhu“ i se zprávami o jiné své činnosti. To bude také naše první publikační činnost. O činnosti další rozhodne horlivost členů „Kruhu“ i kvalita jejich prací, a budou s ní souviseti i výsledky našich tendencí podnětných, o nichž se zmíním dále.

Zde bych hned učinil poznámku, jak bych si nejraději představoval naše přednášky. Pokud nebudou přednášeči nám referovati o výsledcích vlastního badání, nejlépe by se, tuším, k přednáškám hodila temata souborná, při nichž by přednášeči, vycházejíce z určitého námětu, zároveň

vali jej a dodali mu výraznějšího reliefu tím, že by v souvislost s ním pojali i jiné zjevy příbuzné anebo že by otázku, o kterou by šlo, podali v jejím historickém vývoji. A v tom smyslu bych si přál, abychom mohli býti v nejživějším styku se životem, aby nám neunikl žádný pozoruhodný zjev, který by se nějak týkal české historie vojenské. Musíme v té příčině býti co možná aktuální, abychom nebyli žádnou pozoruhodnou časovostí předstiženi, nýbrž abychom spíše sami byli napřed a udávali tón. To jsou ovšem všechna „pia desideria“, která, aby jen poněkud byla zrealisována, vyžadují mnoho práce a mnoho času, kladouce veliké požadavky na schopnost, agilnost i obětavost členů.

Abychom opravdu byli v živé spojitosti s ubíhajícím dnem a s jeho potřebami a abychom tak ukázali, že náš „Kruh“ je vždy na svém místě, je potřebí hleděti kupředu a tak přicházeti vstříc potřebám nejbližší budoucnosti. Tak jediné budeme moci i vyhověti touze, působiti i přímo a podnětně na vývoj věcí. Takový zřetel musí určovati jak naši činnost přednáškovou, tak i naše vypisování soutěží. Tu je třeba přijíti již napřed s návrhy a podněty dobře uváženými a formulovanými. To je nutno míti na mysli právě dnes, v počátcích existence „Kruhu“, kdy nás tato existence zavazuje, abychom již předem vhodným způsobem reagovali na dvě významná výročí, která případnou na rok 1934 a k nimž právě náš „Kruh“ bude musit zaujmouti aktivní stanovisko, ať již tak nebo onak. Jsou to výročí Lipan a smrti Valdštýnovy.

Již letošní rok nám připomněl události obdobné oběma těmito příležitostem: bylo to výročí vítězství u Domažlic a saského vpádu i spojeného s ním návratu emigrace české. Okolnost, že se ustavujeme až dnes, naši neúčast v tom jistotou měrou omlouvá: mohlo by se však snad i v tom přece něco dohonit, třebaš dodatečně. Snad alespoň nějakou přednášku o významu dne domažlického bychom mohli ještě pořádati.

V případě Lipan bych myslil, že by to byla vhodná příležitost, připnouti pozornost odborníků ke způsobu bojování vozy, stále ne dost vysvětlenému, který právě u Lipan měl pro polní vojska tábořská i sirotčí tak osudný význam. Z příčin, které ještě dále vyniknou, bylo by snad vhod učiniti tak zvláště vypisáním soutěže. Připomínám však tu znovu k meritu soutěží vůbec, že soutěž, má-li se doufati, že padne na dobrou půdu a že najde pravý ohlas, musí se nejen včas chopiti dobrého, vhodného námětu, nýbrž zároveň musí předmět soutěže formulovati jasně, určitě a konkrétně, aby nejasným a příliš obecným zněním nevzbudila soutěž neporozumění a tím i neúspěch, jak by se toho mohlo uvéstí více případů. Jako při jiných příležitostech, i zde mohla by se ovšem veřejná nálada připraviti i včasnou přednáškou. Při události tak významné, jejíž ohlas i dnes může vážně se dotknouti národního svědomí a která je tak důležitá po stránce vojenské, bylo by možno předem mysliti i na způsob, jak by se i našim vojákům tato veliká událost i se svými důsledky dala přiblížiti a pochopiti: snad jakousi formou semináře bylo by možno zjednoti náležitě v tom informace vhodným přednášečům, kteří by pak na základě ústních výkladů i zvláště pro to psaných spisků minci dále v drobných rozměňovali. Což ovšem zase neplatí jen pro tento případ a má význam typický! Bylo by to v dobrém souladu i s tím, co se praví v našem organizačním řádu o „zvláštním zřeteli k potřebám československé branné moci“. A oživití při této vhodné příležitosti našim vojákům jejich husitské předchůdce v nejosudnějších jejich okamžicích bylo by jistě v té příčině dobrým počinem! I rozhlasu po případě odpoledne

ve výroční den osudného 30. května dalo by se užítí. Že by i vycházka na bojiště lipanské byla dobrým prostředkem ke vzbuzení zájmu, ať ve vojenských nebo i v jiných kruzích — je samozřejmo. Také prohlídka Karlštejna, Tábora nebo jiných míst, spojených s válečnou historií husitskou nebyla by nevhodnou, jako vůbec konání exkursí, shodujících se s takovými příležitostmi a prohloubených odbornými výklady, by mělo býtí jedním ze stále aktuálních bodů pracovního programu „Kruhu“.

Neuvádím zde, při Lipanech, prostředku, který vedle jiných také přispívá ke zkonkretnění představy o lidech i věcech, spojených s bitvou lipanskou: výstavy památek vojenství husitského. Byloť toho prostředku ve větších rozměrech užito již r. 1924 při jubileu Žižkově, a také nedávná výstava v Táboře znovu tento námět zrealisovala. Kromě toho měli jsme prostředek tento na mysli pro druhé výročí, pro připomínku smrti Valdštýnovy, neboť v této věci k podnětu dr. Koutského učinilo praesidium VÚV. zvláštní podání k ministerstvu národní obrany a prezident Čermák i já byli jsme o tom přijati p. ministrem Viškovským. Šlo by tu o velikou výstavu na místě k tomu nejvhodnějším, v pražském paláci valdštýnském, v níž však kromě památek valdštýnských by se výstavní formou znázornil i význam české otázky vůbec v historii Valdštýna i války třicetileté. Podnik tak veliký jde ovšem nad síly jedné instituce, nad síly finanční i organizační; proto jsme panu ministrovi podali návrh, aby prostřednictvím ministerské rady, která je k tomu činitelem nejpovolanějším, byla svolána anketa příslušných institucí odborných a ta aby se vyslovila o rozsahu i povaze zamýšlené výstavy. Dojde-li k ní, pak bude možno v jejím rámci rozvinouti i další program, jenž by dané příležitosti všestranně využil a zaujal pozornost veřejnosti naší i cizí. Jako předzvěsti výročí valdštýnského již se objevily německé studie A. Ernstbergera, jedna ve sbírce „Prager Studien“ (19; 1929) „Wallenstein als Volkswirt im Herzogtum Friedland“, a druhá v „Histor. Zeitschrift“ sv. 142 (1930) „Heeressabotage und die Breitenfelder Schlacht“. A je dobře, že i s české strany se takové předzvěsti ozvaly: míním tu články Fr. Roubíka jednak v II. svazku Sborníku archivu vnitra (z r. 1929): „Osudy registratury Albrechta z Valdštejna a jeho jičínské komory“ a „Příspěvek k dějinám náchodského archivu Octavia Piccolominiho“, jednak v Časopise přátel starožit. 28. (1930), věnovaném Šimákovi: „Itinerář Albrechta z Valdštejna z let 1625—34“, jednak ve „Sborníku Friedrichově“: „Šifrované dopisy v registratuře Albrechta z Valdštejna“. Je pak tím slibnější, že autor článků těch již určitě naznačuje i další plány pracovní, spojené s dotčenou právě registraturou valdštýnskou, jejíž největší část, přes 25.000 kusů, je nyní uložena v archivu ministerstva vnitra. Slysíme, že se v archivu tom připravuje i celý sborník valdštýnský...

Bylo by možno ještě pokračovati v poznámkách, v čem by mohla v nejbližší době záležitosti činnost „Kruhu“, ale bojím se, že již i takhle jsem překročil meze Vaší laskavosti, a proto končím. Jen bych Vás ještě prosil, abyste měli stále na mysli odpovědnost, která na nás padá za to, že jsme uvedli „Kruh“ v život. Bude-li tomu tak, nepochybuji, že již při nejbližší valné hromadě naší nebude se již mluvití jen o programech, nýbrž o tom, co se z nich stalo!

A tak volám našemu „Kruhu“: „Crescat, valeat!“